روزنامه شرق

چهارشنبه ۲۳ آذر ۱۴۰۱ • ۱۹ جمادی‌الاول ۱۴۴۴ • ۱۴ دسامبر ۲۰۲۲ • سال بیستم • شماره ۴۴۴۶ • ۱۲ صفحه • ۱۰۰۰۰ تومان

یادداشتی از محمدحسین شریف‌زادگان

مصالحه، مفهومی کارآمد در وقایع اخیر

در جامعه پویا، قواعد و روش‌های حکمرانی بر اثر تغییریافتن شرایط، بروز وقایع و روبه‌روشدن با نیازها و تقاضاهای جدید که ضرورت زیست در جهان امروز است، باید به‌تدریج اصلاح شود و راهکارهای مناسب با شرایط جدید جایگزین شود...

همین صفحه

باهنر هم بعد از رئیس مجلس بر اصلاح حکمرانی تأکید کرد

پایان اعتراضات به معنای راضی‌شدن مردم نیست

«حکمرانی نو» به عنوان یک راهکار برای برون‌رفت از بحران فعلی کشور چندی است به کلیدواژه‌ای جدید در ادبیات سیاسی کشور تبدیل شده است. اصطلاحی که همچنان دورنمایی از نحوه طرح‌ریزی و اجرای آن مشخص نیست و در حد یک واژه جذاب اما مبهم در تغییر ساختار حکمرانی مطرح می‌شود...

صفحه ۲

در «شرق» امروز می‌خوانید: گزارش «شرق» از تداوم اعمال بسته‌های تحریمی علیه ایران، گفت‌وگو با مرجان رستگار وکیل مؤسسه آتنا درباره خشونت خانگی و خلأ قانونی در این حوزه و یادداشت‌هایی از امیر عربی، ابراهیم ایوبی

سرمقاله

دامنه توجیهات

مهرنوش جعفری

اظهارنظر برخی مسئولان درباره یکی از دلایل و انگیزه‌های اعتراضات اخیر، یعنی فقر و فساد و مصائب اقتصادی از جنبه‌ای متفاوت قابل تأمل است که اجمالا به آن اشاره می‌کنیم.

پس از روی‌کارآمدن دولت فعلی، واژه استعاری «قبلی‌ها»، تکیه‌کلام رایج دولتمردان و رسانه‌های منتسب به آنها بوده است که اشاره می‌کند به مسببان و عاملان اصلی مشکلات معیشتی مردم و کشور یعنی دولت قبل و همچنین دولت‌های قبل که جملگی با عناوین و برچسب‌های رنگارنگ مغضوب‌اند. در امر فساد نیز وضع به همین منوال بوده است (نگاه کنید به ادعاهای اخیر مبارزه با فساد از سوی همین دست مسئولان. لابد معرکه افشای فساد ۹۲ هزار میلیاردی توسط برخی مجلسیان در خاطر همگان هست. البته بعدا که یادشان آمد کمی دقت کنند، متوجه شدند بیان این گزارش فقط علیه یک جریان رقیب نیست، بلکه کلیت سیستم را نشانه می‌رود، ازاین‌رو تبصره‌هایی زده شد که موضوع چنین نبوده است و...).

داد سخن دادن از عملکرد دولت‌های پیشین فی‌نفسه تابو و عمل مذمومی نیست، ولی گذشته از اینکه آزادی بیان در این موارد نیز باید دوطرفه و البته منصفانه باشد (که این نکته در اینجا مدنظر نیست)، این تناقض را پیش می‌آورد که تخطئه عملکرد همه دولت‌های پیشین و تصریح به اینکه در چهار دهه گذشته هر دولتی آمده نامطلوب بوده و فقط اینک در آغاز گام دوم انقلاب، دولت مطلوب از هر نظر روی کار آمده تا طعم خوش پیشرفت را به ملت بچشاند، خواسته یا ناخواسته دوگانه مهمی را پیش می‌کشد.

یک وجه این دوگانه این است که با این صغری کبری چیدن‌ها با همین منطق و فرمانی که پیش می‌روند، دیگر دفاع از گذشته چه توجیهی می‌تواند داشته باشد؟ جالب است در یکی از جلسات عمومی یکی از دانشجویان در واکنش به اشاره فرد مسئول به فهرست مواردی از کارنامه فسادستیزی‌اش، می‌گوید این چه سیستمی است که این‌همه فراوانی فساد در آن است! با وجود این دوگانه‌گویی همین مسئولان محترم در مناسبت‌های مختلف همچنان از کلیت عملکرد دفاع کرده و می‌کنند؛ بنابراین نباید نگران بود.

رؤسای دولت‌های قبلی هرکدام سرنوشت متفاوتی داشته و دارند. در این میان فقط دولت «معجزه هزاره سوم» که در برهه‌ای مطلوب و مایه افتخار و امید بود، مستثنا است، اما با وجود عملکردی مشعشع مدت‌هاست هیچ‌کسی از جناح‌های حامی هنوز که هنوز است حاضر به پذیرفتن مسئولیت کارهای او نیست. آنچه مسلم است دولت کنونی را تنها دولت مطلوب از هر جهت می‌دانند که قرار است با نفی مستمر عملکرد گذشتگان آمال و آرزوهای بلندی را برآورده کند که امیدواریم چنین باشد و آیندگان در پایان این دوره شاهد این اتفاق مبارک باشند. منظور اصلی این سخن شرح از چنین دوگانه‌ای نیست و تا اینجا این قلم تعارض فوق را باز هم قابل اعتنا نمی‌بیند، نکته اینجاست که حتی به اذعان برخی مسئولان در جریان این ناآرامی‌ها معترضان در کوی و برزن درست به همان دلیل که جماعت فوق به آن تمسک کرده‌اند تا خود را اثبات کرده باشند، علیه ناکارآمدی و فساد معترض‌اند! وقتی شما حاصل عملکرد دولت‌های چهار دهه قبل را این‌چنین زیر سؤال برده و می‌برید، چرا نباید دیگران این مسائل را دستمایه اعتراض به کلیت گذشته و حال قرار ندهند و آن را به همه‌چیز تعمیم ندهند؟ صداقت حکم می‌کند که منادیان مبارزه با فساد و ناکارآمدی که مدتی است کنترل دولت و سایر قوا را در دست گرفته‌اند، قدری تأمل کنند. آنچه دستمایه تبلیغات سیاسی‌شان بوده، درست همان هم موضوع اعتراضات است. حال به چه دلیل معترضان باید قضاوتشان درباره عملکرد گذشته را وانهند و به بوته فراموشی بسپارند و به وعده‌های دولت کنونی دل خوش دارند و به آن وعده‌ها امید ببندند؟ ظاهرا این دو سنخ هر دو عبور کرده‌اند، اما یکی آن طرف میز است و این یکی این طرف! شاید حقیقت این باشد که جماعت فوق به گزاره فوق که ریشه مشکل، متوجه قبلی‌هاست، باور چندانی نداشته باشند. پس اگر انصاف بدهند، باید رویکرد ظاهری‌شان را به عملکرد گذشته یعنی «قبلی‌ها» کلا تغییر بدهند. اگر چنین شود، آنگاه آیا پوششی برای توجیه موجه‌بودن ضرورت یکدستی و واقعی‌بودن امیدی که می‌دهند وجود خواهد داشت؟ آیا فکر می‌کنند با سیاه‌نمایی گذشته موفق به اثبات خود می‌شوند؟ ادامه تمسک به توجیهات مشابه، باعث می‌شود دست به توجیه تازه دیگری بزنند تا علت تداوم مشکلات ریشه‌ای را متوجه همین اعتراضات کنونی کنند و ضمن آنکه همچنان تمام تقصیرها را بر عهده قبلی‌ها می‌گذارند، بگویند ما کارآمدی لازم را داریم. ما داشتیم مشکلات را حل می‌کردیم و داشتیم پیشرفت می‌کردیم که توطئه استکبار نگذاشت و ناآرامی‌ها را دامن زد! واقعیت این است که نه‌تنها هیچ نشانه‌ای از این پیشرفت نیست، بلکه همه نشانه‌ها در عرصه اقتصاد و سیاست خارجی از چیز دیگری حکایت می‌کند، مثل بی‌کاری، نرخ ارز، رشد نقدینگی، تعطیلی برخی کسب‌وکارها، یخ‌زدن برجام و... . بنابراین اعتراضات اخیر که یکدستی و برخی موارد دیگر در ایجاد آن نقش مهمی داشته است، نه‌تنها مانع پیشرفت خیالی نشده بلکه آقایان آن را دستمایه خوبی برای توجیه ناکارآمدی یافته‌اند که داشتیم پیشرفت می‌کردیم که نگذاشتند. مشکل قبلی‌ها ضعف مدیریت بود نه تحریم و توطئه اما مشکل ما تحریم است و توطئه!

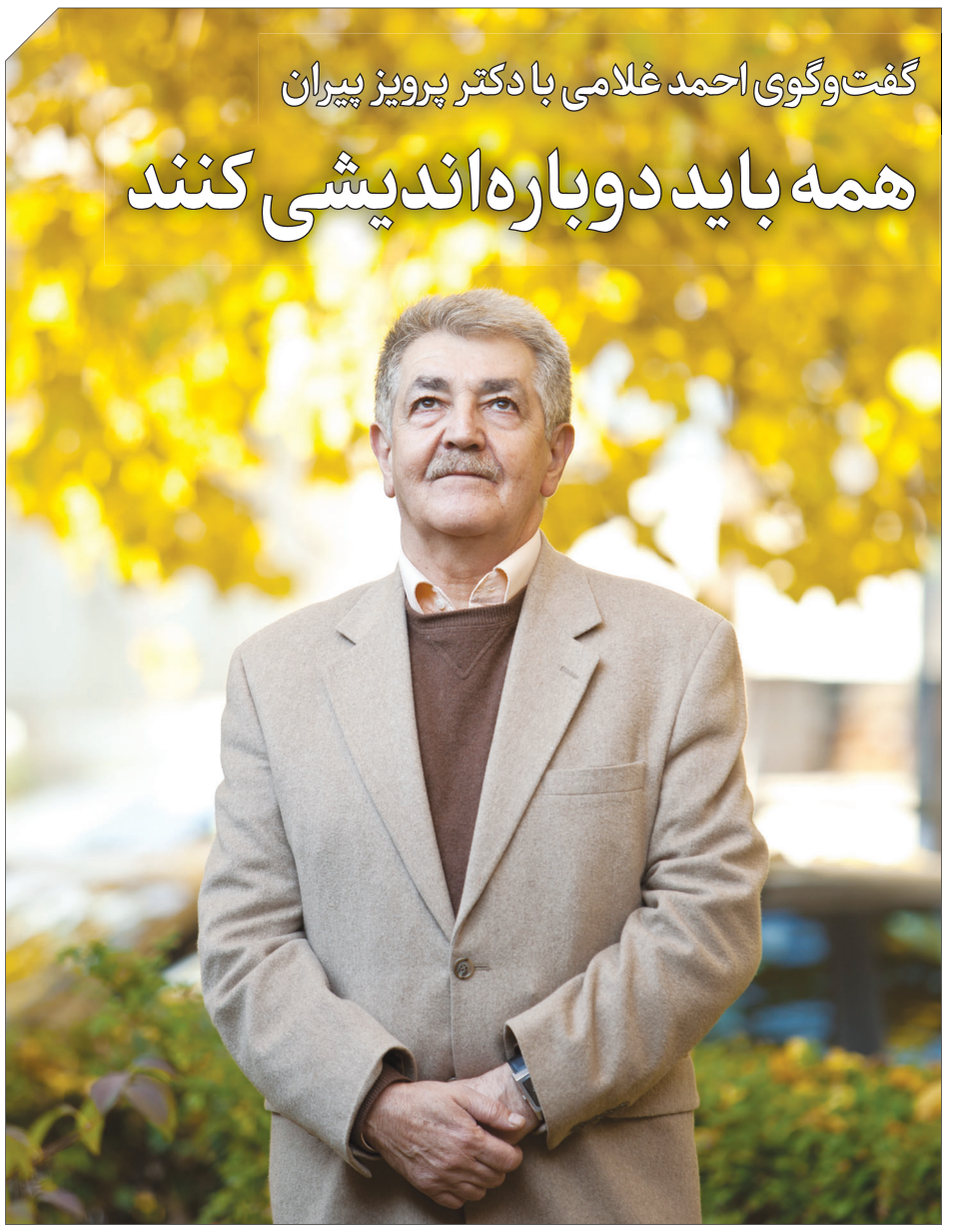

گفت‌وگوی احمد غلامی با دکتر پرویز پیران

همه باید دوباره اندیشی کنند

عکس: رئوفه رستمی

پرویز پیران با اینکه شخصیتی دانشگاهی است، با شور و حرارت مسائل اجتماعی ایران را دنبال می‌کند و درصدد کشف پیچیدگی‌ها و راز و رمز جنبش‌های اجتماعی است. در شرایط رکود سیاسی چند ماه پیش که کمتر کسی انتظار بحرانی‌شدن جامعه را داشت، او از جامعه لحظه‌ای گفت و هشدار داد که این جامعه مستعد خطرپذیری و خطرآفرینی است. چندی پیش با دکتر پیران گفت‌وگوی مفصلی در «شرق» انجام دادیم اما با گذشت هفته‌ها از اعتراضات به نظر می‌رسد بیراه نیست اگر یک بار دیگر مسائل مربوط به این اعتراضات را مرور کنیم.

این گفت‌وگو را در صفحه ۱۱ بخوانید

چرا قیمت‌های بازار ارز دوباره خبرساز شد؟

دلار یاغی

مسائل بازار نفت و پتروشیمی‌ها در کنار ماجرای کسری بودجه دولت عامل صعود قیمت دلار محسوب می‌شوند

گزارش تیتر یک را در صفحه ۴ بخوانید

خوانشی دیگر از «حکمرانی نو» در گفت‌وگو با رشیدی کوچی:

حکمرانی نو یعنی پذیرفتن و اصلاح مشکلات

۲

گپ‌وگفتی صنفی با تعدادی از فعالان اجتماعی و سیاسی روزنامه‌نگار درباره دشواری‌هایی که بر آنها می‌گذرد

ما اهل قلمان پرحاشیه

۳۵ روزنامه‌نگار همچنان در بازداشت

۸ و ۱۲

بازی دو سر برد کی‌روش و طارمی

جام جهانی ۲۰۲۲ قطر خیلی زود و در همان پایان مرحله گروهی برای ایران به اتمام رسید تا تیم ملی بعد از سه بازی با کسب سه امتیاز، هفت گل خورده و چهار گل زده به کارش در این تورنمنت پایان دهد. این عملکرد در شرایطی برای ایران رقم خورد که با توجه به نسل کنونی فوتبال ایران، تصور می‌شد برای اولین بار فرصت تاریخ‌سازی دست داده و قرار است ایران به مرحله دوم جام جهانی صعود کند. فارغ از اتفاقاتی که پیش از این جام رخ داد و ذهن بازیکنان تیم را درگیر خود کرد، مباحث دیگری هم در این ناکامی دخیل بود که دست بر قضا بیشتر آنها فنی و در ارتباط مستقیم با تصمیماتی بود که کارلوس کی‌روش برای فوتبال ایران در این جام جهانی گرفت.

این گزارش را در صفحه ۹ بخوانید

«شرق» از سفر معاون نخست وزیر چین به ایران بعد از حضور جنجالی شی جین پینگ در عربستان گزارش می‌دهد

اصلاح یک خطای دیپلماتیک

۳

یادداشت

هویت جنبش دانشجویی*

کیومرث اشتریان

یکی از مسائل سیاست داخلی، چیستی هویت فعالان سیاسی است. اگر در جامعه‌ای هویت فعالان سیاسی روشن نباشد و مرزهای آنها با دیگر گرایش‌ها مشخص نباشد یا اساسا مرز روشنی با هیچ چیز نداشته باشند، عرصه سیاست داخلی با هرج‌ومرج و بی‌ثباتی مواجه خواهد شد. همچون جنگی در تاریکی می‌شود که طرفین منازعه، معامله و مصالحه یا متحدان و مؤتلفان معلوم نیستند. گاه مشخص نیست ایران‌دوست و ایران‌ستیز کیست؟ چه کسی میانجی و چه کسی بی‌طرف است؟ دموکراسی‌های پایدار عموما سبب می‌شوند تا در گذاری تاریخی، هویت‌های سیاسی شکل بگیرند تا نیروهای سیاسی هویت خود را کشف و به جامعه عرضه کنند. بسیاری از نیروهای سیاسی نیازمند تجربه اجتماعی‌اند تا بتوانند به‌تدریج هویت خود را شکل دهند؛ چون هویت سیاسی در گذار زمان شکل می‌گیرد. نیروهای تازه به دوران رسیده گاه حتی هویت گرایش سیاسی خود را نمی‌توانند دقیقا تشخیص دهند و نیاز به زمان و تجربه دارند تا خود را کشف کنند. معماران هر حکومتی باید تلاش خود را بر شکل‌گیری هویت‌های سیاسی معطوف دارند، نه اینکه این هویت‌ها را کور کنند. امروزه حرکتی اعتراضی در ایران شکل گرفته که هویتی متکثر و مغشوش داشته و طیفی از گرایش‌های سیاسی از مسالمت‌جو تا شورشگری کور را در خود دارد. ازاین‌رو بسیاری از مردم و نیروهای سیاسی در مواجهه با آنان گاه دچار بلاتکلیفی‌اند و گاه کناره‌گیری از این‌گونه از سیاست‌ورزی برای آنان گزینه‌ای مطلوب تلقی می‌شود. حزم و احتیاط، تعلل، تأمل، صبر و انتظار شیوه مرسومی برای مواجهه با این حرکت اعتراضی می‌شود. البته این شیوه مورد نقد فعالان سیاسی در دو سر طیف منازعه قرار گرفته است که با عناوینی همچون «وسط‌باز»، «سازش‌کار»، «بی‌بصیرت»، «خواص ساکت» و امثالهم برای ترغیب و تهییج آنان به موضع‌گیری شفاف و هوادارانه به کار می‌رود. این نوشتار تلاشی است برای پی‌بردن به هویت جنبش دانشجویی و دانشگاهی در قریب به صد سال در ایران تا بتوان سیاست داخلی را بر اساس الزامات و ملاحظات آن پی‌ریزی کرد. برای آنکه یک سیاست عمومی پایدار در سیاست داخلی شکل گیرد، ضروری است که به هویت‌شناسی مقدماتی در حوزه‌های گوناگون پرداخت تا نحوه تعاملات قدرت در کشور سامانی روشن بیابد. البته این تکلیفی دوجانبه است؛ هم برای حکومت که وظایف «تسهیگری سیاسی» خویش را به انجام رساند و هم از سوی نیروهای سیاسی که تکلیف خود را معلوم کنند تا مثلا اگر جوانانی به آنها می‌پیوندند، فریب ندهند. بنابراین پرسش ما این است که آیا می‌توان برای جنبش‌های گوناگونی که در صد سال اخیر در محیط دانشگاهی و زندگی دانشجویی در ایران رخ داده است، هویت پیوسته‌ای تعریف کرد؟ جنبش دانشجویی در بطن خود و در مبادی‌اش فعالیت‌های ضدامپریالیستی داشته است.

ادامه در صفحه ۴

یادداشت

مصالحه، مفهومی کارآمد در وقایع اخیر

محمدحسین شریف‌زادگان

در جامعه پویا، قواعد و روش‌های حکمرانی بر اثر تغییریافتن شرایط، بروز وقایع و روبه‌روشدن با نیازها و تقاضاهای جدید که ضرورت زیست در جهان امروز است، باید به‌تدریج اصلاح شود و راهکارهای مناسب با شرایط جدید جایگزین شود. هر سامانه‌ای از درون خود تضادهایی را می‌پروراند که سازه‌های قبلی را می‌فرساید و تلاش می‌کند ساختمان جدیدی جایگزین شرایط قبلی کند؛ در غیر این صورت از کارایی تهی می‌شود. در سال‌های گذشته در ایران خیلی از مفاهیم و ارزش‌های عرفی (غیر از ارزش‌های ذاتی و ازلی) دیگر کارآمدی قبلی را ندارند و تقاضاهای نسل جدید که سابقه تاریخی و ذهنی نسل اول انقلاب را دارا نیستند، محتاج تغییراتی است که زبان مفاهیم اجتماعی، گفت‌وگو، شیوه‌های حکمرانی و نوع توسعه‌یافته خود را می‌طلبد. جامعه جوان ایران به خاطر تحولات اجتماعی و دسترسی به فضای مجازی و زندگی در گستره جهانی، خود را با جهان بیرون از مرزهای ایران مقایسه می‌کند و خواهان میزانی از دموکراسی، حقوق بشر، توسعه اقتصادی و رفاه اجتماعی، زندگی و زیست متعارف، آزادی و عدالت و برابری اقتصادی و اجتماعی است. این در حالی است که نسل اول انقلاب تصویر شفافی از جهان بیرون از ایران نداشت و تقاضاهای خود را اغلب در چارچوب مرزهای ملی تعریف می‌کرد. دولت‌های مدرن سعی می‌کنند با روبه‌روشدن با این‌گونه تقاضاها به‌ویژه زمانی که این تقاضاها همراه اعتراضات اجتماعی باشد، با آن «مصالحه» کنند و این کار را عقب‌نشینی، سازش و تخریب ارزش‌های عرفی سابق نمی‌دانند؛ بلکه آن را اصلاحاتی برای افزایش کارایی جامعه و حکمرانی بهتر به حساب می‌آورند. مصالحه امری دوطرفه و نوعی بده‌بستان اجتماعی و سیاسی است و عقب‌نشینی، سازش یا تخریب ارزش‌های عرفی نیست؛ بلکه مصالحه اجتماعی بین مردم و دولت، اصلاح حکمرانی برای کارایی بهتر است. این امر حتی در روابط و گفت‌وگوی بین‌المللی نیز صادق است و سیاست خارجی مبتنی بر اصل مصالحه است و نباید از آن تعبیر سازش، عقب‌نشینی و تخریب ارزش‌های عرفی و ملی داشت. متأسفانه امروزه در ایران مفاهیم قلب شده است و کلمات جایگاه واقعی خود را از دست داده‌اند و حتی به عکس معنی خود به کار گرفته می‌شوند. مصالحه نیز یکی از این مفاهیم است. مصالحه (Compromising) که یکی از مهم‌ترین گزاره‌های تعامل بین مردم و دولت، دولت و جهان و حتی در درون حکومت و جامعه است، به مفاهیمی با بار منفی به سازش و عقب‌نشینی تبدیل شده و ارزش‌های عرفی که در قالب روش‌ها، قوانین و مقررات، تدابیر بشری برای نهادسازی هستند که هدف آن ساختارمندکردن فعالیت‌های جامعه است، به ارزش‌های تغییرناپذیر تبدیل شده‌اند؛ درحالی‌که ارزش‌های عرفی، قوانین و مقررات نهادهایی هستند که ساختار انگیزش جامعه را برای حکمرانی شکل می‌دهند و چون عرفی و دست‌ساز بشر است، شامل مرور زمان و اصلاح‌پذیرند و اگر اصلاح نشوند، به مرور زمان و شاید با سرعت زیاد ناکارآمدی خود را نشان خواهند داد. حتی زمانی که نهادها کارآمدی خود را نشان داده و تبدیل به نظم اجتماعی (Social order) می‌شوند نیز می‌توانند زمینه‌ساز تحقق توسعه اجتماعی-اقتصادی شوند و به مرور زمان باز هم محتاج تغییر و اصلاح هستند. شرایط کنونی ایران با اعتراضات و ایجاد تقاضا برای اصلاح حکمرانی فرهنگی، اجتماعی، اقتصادی و سیاسی دوگانه، اصلاح یا تضعیف و ناکارآمدی مدیریتی را پیش‌رو نهاده است. اصلاحات در حکمرانی می‌تواند تضمین‌کننده کارکرد دولت‌ها باشد؛ وقتی اعتراضات هم آرام بگیرد، به خاطر حل‌نشدن مسائل و علل بروز آن، دوباره سر بر خواهد آورد و در آن صورت دامنه آن عمیق‌تر و شاید با هزینه‌های ملی سنگین‌تری روبه‌رو شود. از سوی دیگر یکی از وظایف اصلی حاکمیت ایجاد توسعه در ابعاد فرهنگی، اجتماعی و اقتصادی است، اصل تضمین‌کننده و مقبولیت‌بخشی لازم برای انجام توسعه اجماع عمومی و رضایت مردم است. نگاه دوراندیش و مصلحت‌اندیش حکم می‌کند با مصالحه اجتماعی و سیاسی و پاسخ‌دادن به تقاضاهای ایجادشده، تداوم و کارآمدی سیستم و پایداری اجتماعی مردم ایران و رضایت آنها را تضمین کنیم.

یادداشت

نوسازی حکمرانی با گسترش عدالت انتخاباتی

محسن پیرهادی

نماینده مردم تهران

در پی بروز نارضایتی‌های مردم از برخی سیاست‌ها و رویکردهای اجتماعی - فرهنگی که فضای غبارآلود ناآرامی‌های اخیر به مانعی برای پرداختن جدی به آن بدل شده بود، مدتی است بحث بازنگری در شیوه‌های مدیریتی و ساختارها از سوی جمعی از مسئولان با عباراتی مانند حکمرانی نو، تحول مدیریتی، اصلاح برخی رویکردها و سیاست‌گذاری‌ها و امثالهم مورد تأکید و توجه قرار گرفته است.

سه قوه درصددند در راستای وظایف و اختیارات‌شان به نحوی شایسته به آن ورود کنند. در همین راستا مجلس به‌عنوان خانه ملت نیز در تلاش است در این حوزه اقدامات جدی و مؤثری انجام دهد. یکی از اقداماتی که در این حوزه نمایندگان بنای ورود به آن را دارند، تقویت اثرگذاری آرای مردم در حکمرانی است. در همین راستا هم جمعی از نمایندگان در قالب طرح «اصلاح موادی از قانون انتخابات مجلس» در پی درانداختن طرحی نو در روند انتخاب نمایندگان و شکل‌گیری مجالس بعدی هستند؛ اقدامی که اگر به بار بنشیند، گامی نو در مسیر ارتقای مشارکت سیاسی مردم خواهد بود؛ چراکه این طرح بر پایه توجه به حقوق شهروندی و میدان‌دادن به نخبگان و متخصصان طراحی شده است.

ادامه در صفحه ۲